

EUROPESE
COMMISSIE

Brussel, 30.9.2020
SWD(2020) 314 final

WERKDOCUMENT VAN DE DIENSTEN VAN DE COMMISSIE

**Verslag over de rechtsstaat 2020
Landenhoofdstuk over Litouwen**

bij

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE
RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ
VAN DE REGIO'S**

**Verslag over de rechtsstaat 2020
Situatie op het gebied van de rechtsstaat in de Europese Unie**

{COM(2020) 580 final} - {SWD(2020) 300 final} - {SWD(2020) 301 final} -
{SWD(2020) 302 final} - {SWD(2020) 303 final} - {SWD(2020) 304 final} -
{SWD(2020) 305 final} - {SWD(2020) 306 final} - {SWD(2020) 307 final} -
{SWD(2020) 308 final} - {SWD(2020) 309 final} - {SWD(2020) 310 final} -
{SWD(2020) 311 final} - {SWD(2020) 312 final} - {SWD(2020) 313 final} -
{SWD(2020) 315 final} - {SWD(2020) 316 final} - {SWD(2020) 317 final} -
{SWD(2020) 318 final} - {SWD(2020) 319 final} - {SWD(2020) 320 final} -
{SWD(2020) 321 final} - {SWD(2020) 322 final} - {SWD(2020) 323 final} -
{SWD(2020) 324 final} - {SWD(2020) 325 final} - {SWD(2020) 326 final}

SAMENVATTING

Het Litouwse rechtssysteem heeft een aanzienlijk aantal hervormingen ondergaan die verband houden met de aanstelling van rechters, de structuur van het hooggerechtshof en de gerechtelijke kaart. Deze hervormingen lijken een gunstig effect te hebben gehad op de efficiëntie en kwaliteit van het rechtssysteem. De gepercipieerde onafhankelijkheid van de rechterlijke macht is verbeterd. Het grondwettelijk hof heeft de werkingssfeer van de functionele onschendbaarheid van rechters verduidelijkt. De zaak rond het ontslag van de voorzitter van de burgerlijke afdeling van het hooggerechtshof en het uitblijven van een aanstelling in de functie van voorzitter van die rechtbank werd voorgelegd aan het grondwettelijk hof, dat besliste dat de rechtshandelingen die verband houden met het ontslag strijdig waren met de grondwet en met de wet inzake de rechtbanken. Het rechtssysteem legt goede resultaten voor op het stuk van efficiëntie, met korte verwerkingstijden en een geringe gerechtelijke achterstand, en er is in nieuwe maatregelen voorzien om dit verder te verbeteren. Het gebruik van digitale hulpmiddelen in het rechtssysteem is wijdverbreid; met name elektronisch dossierbeheer en rechtbankstatistieken zijn in alle rechtbanken beschikbaar.

Een institutioneel kader voor corruptiebestrijding is in Litouwen grotendeels aanwezig. De bijzondere onderzoeksdienst speelt daarin een sleutelrol. Deze dienst combineert beleidscoördinatie en preventieve bevoegdheden met onderzoeksbevoegdheden. De uitvoering van enkele maatregelen uit het actieplan voor corruptiebestrijding heeft vertraging opgelopen. Eind 2018 werden procedures rond meldingen door en de bescherming van klokkenluiders aangenomen. In juni 2020 heeft het parlement de wijzigingen van de wet betreffende lobbying aangenomen. Het ontbreken van één enkel belangenregister staat de controle van verklaringen omtrent de afwezigheid van belangenconflicten in de weg.

Het rechtskader voor mediapluriformiteit in Litouwen waarborgt het basisrecht op vrijheid van meningsuiting en het recht op informatie. De toezichthouders voor de media worden als onafhankelijk en doeltreffend beschouwd. Omdat openbare informatie over de eigendomsstructuur van de media in de praktijk vaak beperkt of achterhaald is, leidt de beschikbaarheid van die informatie tot enige bezorgdheid. Een onlangs aangenomen wet over informatieverstrekking aan het publiek is bedoeld om de transparantie en objectiviteit van de openbare informatie te verbeteren. Een andere bron van bezorgdheid is het indirecte politieke eigendom van de media via dochterondernemingen met politieke belangen, vooral met betrekking tot de plaatselijke en regionale media. Een nieuw beleidsdocument voor de media (strategische richtsnoeren van het beleid inzake openbare informatie 2019–2022) beoogt een reeks maatregelen om de mediapluriformiteit in Litouwen te versterken.

Wat de controles en waarborgen betreft, staat het rechtskader dat het wetgevend proces regelt garant voor de transparantie ervan en voor de betrokkenheid van de belanghebbenden. Dankzij een hervorming hebben individuele burgers vanaf 2019 de mogelijkheid een grondwettelijke toetsing te vragen. De ombudsdienst van het parlement speelt een belangrijke rol bij de bescherming van de grondrechten en de ombudsdienst voor gelijke kansen heeft een mandaat om klachten te onderzoeken en conclusies en aanbevelingen te verstrekken over elke kwestie in verband met discriminatie. De deelname van het maatschappelijk middenveld aan het besluitvormingsproces wordt verzekerd en een nieuwe wet vormt de rechtsgrondslag voor een nationaal ngo-fonds, dat

naar verwachting vanaf 2020 zal fungeren als een duurzaam mechanisme voor het versterken van de institutionele capaciteiten van ngo's.

I. JUSTITIEEL STELSEL

Het justitieel stelsel bestaat uit rechtbanken van algemene rechtspraak (het hooggerechtshof, het hof van beroep, regionale rechtbanken en districtrechtbanken) en rechtbanken van bijzondere rechtspraak (het administratief hooggerechtshof en twee regionale administratieve rechtbanken). De rechters van de districtrechtbanken worden op advies van een selectiecommissie aangesteld door de president van de republiek, terwijl de rechters van het hooggerechtshof worden aangesteld door het parlement (*Seimas*)¹, na nominatie door de president van de republiek, die het advies van de raad voor de rechtspraak volgt. De raad voor de rechtspraak, die volledig samengesteld is uit rechters die zijn aangesteld door hun confraters, is de uitvoerende instantie van gerechtelijk zelfbestuur en verzekert de onafhankelijkheid van rechtbanken en rechters². De nationale gerechtelijke administratie, die onafhankelijk is van de uitvoerende macht, is bevoegd voor het verstrekken van materiële en technische ondersteuning aan de rechtbanken. Op die manier zorgt zij voor de efficiënte werking van het gerechtelijk apparaat en voor de opleiding van rechters. Het grondwettelijk hof is samengesteld uit negen rechters, die worden aangesteld door het parlement, uit kandidaten die worden voorgedragen door de president van de republiek, de voorzitter van het parlement en de voorzitter van het hooggerechtshof; het spreekt recht over de grondwettelijkheid van wetgeving en van de wetten van de president en de regering. De aanklagers zijn onafhankelijk; de procureur-generaal wordt na goedkeuring van het parlement aangesteld en ontslagen door de president van de republiek³. aanklagers met lagere rang worden op aanbeveling van een selectiecommissie aangesteld door de procureur-generaal⁴. De orde van advocaten is een onafhankelijk deel van het gerechtelijk apparaat en wordt gefinancierd uit bijdragen die worden betaald door advocaten en uit andere bronnen.

Onafhankelijkheid

In 2020 werden er nieuwe wettelijke bepalingen betreffende aanstellingen in justitie van kracht. De wijzigingen aan de wet betreffende de rechtbanken versterkten de rol van de raad voor de rechtspraak in de selectiecommissie van kandidaten voor rechterlijke ambten⁵. Deze selectiecommissie is nu samengesteld uit drie leden, rechters die werden geselecteerd door de raad voor de rechtspraak, en vier leden die als leek geselecteerd zijn door de president van de republiek⁶. Voordien werden zowel de gerechtelijke leden als de leken geselecteerd door de president van de republiek. Verder zijn de criteria voor de selectie van kandidaten voor het gerechtelijk ambt nu door de raad voor de rechtspraak goedgekeurd. Het advies van de selectiecommissie blijft evenwel niet-bindend. De wijzigingen van de wet betreffende de rechtbanken introduceerde de mogelijkheid voor kandidaten om het advies van de selectiecommissie aan te vechten voor het hooggerechtshof. Dit is mogelijk in geval van een substantiële schending van de procedure; een dergelijke schending zou immers invloed kunnen hebben op de objectieve beoordeling van de kandidaten. In dergelijke gevallen is het hooggerechtshof gemachtigd om de aanstelling van een rechter voor een rechtbank op te schorten en kan het aan het selectiepanel de opdracht geven de sollicitant opnieuw te evalueren of de bevindingen in

¹ Het parlement van de Republiek Litouwen bestaat uit één kamer: *Seimas*.

² Art. 119 van de wet betreffende de rechtbanken.

³ Adjunct-procureurs-generaal worden door de president van de republiek aangesteld en ontslagen op voorstel van de procureur-generaal.

⁴ Artikelen 22 en 26 van de wet betreffende de wijziging van de wet betreffende het Openbaar Ministerie, nr. I-599, van 13 oktober 1994.

⁵ Wet nr. XIII van 16 juli 2019.

⁶ Art. 55, wet betreffende de rechtbanken van 31 mei 1994, nr. I-480, zoals gewijzigd.

te trekken⁷. Hoewel de rechters die door hun confraters verkozen zijn, nog steeds minder dan de helft van de leden van de selectiecommissie uitmaken en de mogelijkheid van toetsing beperkt blijft tot procedurele aspecten, strookt de grotere rol van de rechterlijke macht bij de selectie van nieuwe rechters en tijdens de loopbaan met de aanbevelingen van de Raad van Europa⁸.

Het niveau van gepercipieerde gerechtelijke onafhankelijkheid bij de bevolking en het bedrijfsleven is middelhoog tot hoog. Het niveau van gepercipieerde gerechtelijke onafhankelijkheid is verder verbeterd en is hoog bij het bedrijfsleven (66 % van de bedrijven schatte hun perceptie in als “redelijk goed” of “zeer goed”)⁹ en middelhoog bij de bevolking (52 % percipieert het als “redelijk goed” of “zeer goed”)¹⁰.

Het grondwettelijk hof heeft de werkingssfeer van de functionele onschendbaarheid van rechters verduidelijkt. Op 9 maart 2020 besliste het dat de grondwettelijke bepalingen over onschendbaarheid alleen bescherming waarborgen tegen maatregelen om iemands persoonlijke vrijheid in te perken, en dat procedurehandelingen, zoals huiszoeken, niet neerkomen op vrijheidsbeperkingen, waardoor een machtiging van het parlement of de president niet nodig is. Deze beslissing werd genomen in de context van een indiening van het parlement, na een beslissing van het hooggerechtshof in 2019. In deze beslissing oordeelde het hooggerechtshof dat, tijdens strafrechtelijke onderzoeken waarbij rechters betrokken zijn, alle huiszoeken moeten worden voorafgegaan door een machtiging van het parlement of de voorzitter. Dat was niet naar de zin van de procureur-generaal, die zei dat een dergelijke vereiste neerkwam op een absolute onschendbaarheid voor rechters¹¹.

Leden van de rechterlijke macht worden verdacht van betrokkenheid bij corruptiezaken. In februari 2019 werden acht rechters aangehouden op verdenking van corruptie, omkoping, ongeoorloofde beïnvloeding en machtsmisbruik. De rechters werden ervan verdacht smeergeld te hebben aangenomen om invloed uit te oefenen op vonnissen in een reeks administratieve, burgerlijke en strafrechtelijke rechtszaken. De strafzaken zijn momenteel lopende. De president van de republiek won het advies in van de raad voor de rechtspraak over het mogelijke ontslag van de rechters die bij de

⁷ Zie vorige voetnoot.

⁸ Aanbeveling CM/Rec(2010)12 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa, punten 47 en 48. Deze voorzien met name dat een onafhankelijke en bevoegde autoriteit die hoofdzakelijk wordt gehaald uit de rechterlijke macht, wordt gemachtigd om aanbevelingen of uitdrukkelijke adviezen te verstrekken, die de desbetreffende aanstellende overheid in de praktijk opvolgt, en dat niet geselecteerde kandidaten het recht hebben de beslissing, of ten minste de procedure die werd gebruikt om de beslissing te nemen, aan te vechten. Zie ook GRECO, Fourth evaluation round — Corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors, aanbeveling vii.

⁹ Grafiek 44, EU-scorebord voor justitie 2020. De perceptie van de rechterlijke onafhankelijkheid is als volgt gerangschikt: zeer laag (minder dan 30 % van de respondenten beoordeelt de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht als redelijk goed en zeer goed); laag (30 tot 39 %), gemiddeld (40 tot 59 %), hoog (60 tot 75 %), zeer hoog (meer dan 75 %).

¹⁰ Grafiek 46, EU-scorebord voor justitie 2020.

¹¹ LRT (2019), Onderzoekers uiten kritiek op de beslissing van het Litouwse hooggerechtshof, die “de strijd tegen corruptie negatief kan beïnvloeden”. Het Comité van Ministers van de Raad van Europa beveelt aan dat, wanneer rechters geen gerechtelijke functies uitoefenen, ze net als elke andere burger aansprakelijk zouden moeten zijn krachtens het burgerlijk recht en het strafrecht. CM/Rec(2010)12 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa, punt 65. Zie ook CDL-AD(2010)004, Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges adopted by the Venice Commission at its 82nd Plenary Session (Venetië, 12-13 maart 2010), punt 61.

corruptiezaak¹² betrokken zijn en in augustus 2019 bracht de raad voor de rechtspraak een gunstig advies uit over het ontslag van vijf van de rechters¹³. In openbare verklaringen verwees de raad voor de rechtspraak naar de gevolgen van deze zaak voor de reputatie van het beroep.

Het grondwettelijk hof besliste dat het ontslag van de voorzitter van de burgerlijke afdeling van het hooggerechtshof ongrondwettelijk was. In het kader van de procedure voor de aanstelling van een nieuwe voorzitter van het hooggerechtshof stelde de president van de republiek in april 2020 aan het parlement de toenmalige voorzitter van de burgerlijke afdeling van het hooggerechtshof voor, die ook al functies uitoefende als waarnemend voorzitter¹⁴. Op nooit geziene wijze diende de juridische commissie van het parlement het voorstel van de voorzitter in bij twee verschillende stemmingen: één over het ontslag als voorzitter van de burgerlijke afdeling, een andere over de aanstelling als voorzitter van het hooggerechtshof. Het eerste voorstel werd goedgekeurd in de stemming, het tweede werd verworpen. De rechter werd dus ontslagen uit zijn functie van voorzitter van de burgerlijke afdeling en verloor op die manier de functie van waarnemend voorzitter. De zaak werd door een groep parlementsleden voor het grondwettelijk hof gebracht. Zij vragen zich af of de beslissing van het parlement om de rechter te ontslaan uit zijn functie als voorzitter van de burgerlijke afdeling, te rijmen valt met een van de gronden voor ontslag die voorzien zijn in artikel 115 van de grondwet en in artikel 90 van de wet betreffende de rechtbanken. Op 2 september 2020 besliste het grondwettelijk hof dat de concrete beslissing van het parlement om de rechter te ontslaan uit zijn functie van voorzitter van de burgerlijke afdeling ongrondwettelijk was en indruiste tegen specifieke bepalingen van de wet betreffende de rechtbanken¹⁵. Het grondwettelijk hof besliste ook dat vanaf de dag van de officiële publicatie van de beslissing, de ontslagen rechter de functie van voorzitter van de burgerlijke afdeling van het hooggerechtshof moet bekleden¹⁶. Volgens de raad voor de rechtspraak heeft het ontslag van voorzitter van de burgerlijke afdeling uit zijn functie een ongunstige invloed op de transparantie van gerechtelijke aanstellingen en op de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht¹⁷.

Kwaliteit

Een aantal hervormingen zijn doorgevoerd, waaronder een verregaande hervorming van de gerechtelijke kaart. Vanaf januari 2018 werd het aantal districtsrechtbanken verminderd van 49 naar 12 en werd het aantal regionale administratieve rechtbanken teruggebracht van vijf naar twee. Aangezien de rechtbankkamers bleven functioneren in de voordien bestaande gerechtsgebouwen werd echter geen van de bestaande rechtbanken fysiek gesloten. Aan de basis van deze vermindering van het aantal rechtbanken lag een noodzaak om de werklast en werkomstandigheden van rechters en rechtbankpersoneel gelijk te schakelen en de

¹² Volgens art. 90(1) §6 van de wet betreffende de rechtbanken “wordt [d]e rechter ontslagen [...] wanneer hij gedrag stelt dat het ambt van rechter in diskrediet brengt”. Het parlement is bevoegd om rechters van het hooggerechtshof op voorstel van de president van de republiek te ontslaan.

¹³ De raad voor de rechtspraak bracht een negatief advies uit over het ontslag van de drie andere rechters.

¹⁴ Het parlement is bevoegd om de voorzitter van het hooggerechtshof aan te stellen op voorstel van de president van de republiek, die de raad voor de rechtspraak moet raadplegen.

¹⁵ Grondwettelijk hof, arrest van 2 september 2020, Beslissing nr. KT153-N13/2020.

¹⁶ De betrokken rechter had ook beroep aangetekend tegen de ontslagbeslissing voor de districtsrechtbank van Vilnius. Die stond tussentijdse maatregelen toe, waardoor de rechter zijn functie van voorzitter van de burgerlijke afdeling terugkreeg.

¹⁷ LRT (2020), Stemming over kandidaat voor het hooggerechtshof “loochent” rechtsstaat in Litouwen — Raad voor de rechtspraak.

toewijzing van personele en materiële middelen te rationaliseren. Volgens de nationale gerechtelijke administratie heeft de hervorming van de rechtbank geleid tot meer efficiëntie, een sneller verloop van hoorzittingen en een doeltreffender beheer van de rechtbanken¹⁸. De rechters, de aanklagers en de orde van advocaten werden tijdens heel de voorbereiding van de hervorming geraadpleegd. De raad voor de rechtspraak is als onafhankelijke deelnemer betrokken bij het strategisch beheerssysteem van de staat dat is aangenomen door de wet op het strategisch beheer van de Republiek Litouwen¹⁹. Hierdoor kan het gerechtelijk apparaat, als een van de drie onafhankelijke grondwettelijke overheden, effectief deelnemen aan de ontwikkeling van de strategische beslissingen van de staat en aan de onderhandelingen over de financiering voor de uitvoering ervan.

De structuur van het hooggerechtshof werd gewijzigd. In november 2019 werd bij een presidentieel besluit het aantal rechters in het hooggerechtshof verminderd van 35 naar 32. In 2012 was er een vergelijkbare hervorming doorgevoerd; toen werd het aantal rechters teruggebracht van 37 naar 35. Beide hervormingen werden gerechtvaardigd door de nood aan een betere toewijzing van middelen aan de werklast van de rechtbanken en door de toename van het aantal rechters in lagere rechtbanken die daar het gevolg van is. Alvorens het voorstel om het aantal rechters te verminderen werd uitgevoerd, werd het door de president van de republiek ter overweging voorgelegd aan het hooggerechtshof. Aangezien het hooggerechtshof in de praktijk reeds werkt met hetzelfde aantal rechters als is voorgesteld, zal deze verandering niet leiden tot de terugzetting in rang of het ontslag van rechters²⁰.

Het gebruik van digitale hulpmiddelen in het rechtssysteem is wijdverspreid. Litouwen is een van de weinige lidstaten waar elektronisch dossierbeheer en rechtbankstatistieken in alle rechtbanken beschikbaar zijn²¹. In de meeste rechtbanken zijn er ook elektronische middelen voorhanden om een zaak door te sturen, dagvaardingen te verzenden of de stadia van een procedure te controleren²². Uit gegevens van 2019 blijkt dat er ook steeds meer proceduredocumenten in elektronisch formaat worden ingediend²³. Alle gepubliceerde vonnissen, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep, en van alle rechtsgebieden, zijn online beschikbaar²⁴.

Dankzij de reeds bestaande digitale oplossingen en het rechtskader konden sommige rechtbankactiviteiten tijdens de COVID-19-pandemie worden voortgezet. Volgens informatie die door de overheid werd verstrekt heeft de regering een strategie rond de beheersing van COVID-19 uitgestippeld, die in samenwerking met de raad voor de rechtspraak en de nationale gerechtelijke administratie moest worden uitgevoerd. Daarin wordt voorgesteld het rechtskader en de technologische middelen uit te bouwen om de mogelijkheid voor het voeren van burgerlijke, strafrechtelijke en administratieve procedures op afstand te stimuleren.

Efficiëntie

¹⁸ Persbericht van de nationale gerechtelijke administratie van 29 maart 2019.

¹⁹ Wet nr. XIII-3096, aangenomen op 25 juni 2020.

²⁰ Drie gerechtelijke functies bij het hooggerechtshof zijn reeds vacant als gevolg van de pensionering van één rechter, de toepassing van de tuchtsanctie van ontslag op een andere rechter en de aanstelling van een derde rechter om functies uit te oefenen in het Gerecht van de Europese Unie.

²¹ Grafiek 40, EU-scorebord voor justitie 2020.

²² Grafiek 27, EU-scorebord voor justitie 2020.

²³ Nationale gerechtelijke administratie (2020), De rechtbanken van Litouwen — Activiteitsresultaten 2019.

²⁴ Grafiek 28, EU-scorebord voor justitie 2020.

Het rechtssysteem legt goede resultaten voor wat efficiëntie betreft. Litouwen behoudt zijn korte verwerkingstijd in burgerlijke en handelszaken, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep²⁵. De rechtbanken hebben ook hun reeds relatief kleine gerechtelijke achterstand verder weggewerkt²⁶.

Nieuwe maatregelen om de efficiëntie verder te verbeteren zijn voorzien. Naast de reeds bestaande initiatieven om het gebruik van elektronische middelen te verbeteren en alternatieve methoden voor de beslechting van geschillen en voor bemiddeling werd er nieuwe wetgeving aangenomen, waarmee administratieve geschillen zullen kunnen worden beslecht via bemiddeling buiten de rechtbank²⁷. Er wordt ook ontwerpwetgeving voorbereid waarmee zaken van administratieve misdrijven ook worden overgebracht naar niet-gerechtelijke instellingen.

II. CORRUPTIEBESTRIJDING

Het wettelijke en institutionele kader ter voorkoming en bestrijding van corruptie is in grote lijnen aanwezig. De bevoegdheid om corruptie te bestrijden wordt gedeeld tussen verscheidene overheidsinstanties. De bijzondere onderzoeksdienst heeft bevoegdheden om de ernstigste corruptiegerelateerde strafbare feiten op te sporen en te onderzoeken. Het Openbaar Ministerie leidt en coördineert vooronderzoeken die worden uitgevoerd door de onderzoeksafdeling georganiseerde misdaad van de misdaadpolitie en de bijzondere onderzoeksdienst. Wat de preventie van corruptie betreft, werden er hervormingen aangenomen ter versterking van het kader van belangenconflicten. De wettelijke bescherming van klokkenluiders is geregeld.

Litouwen scoort 60/100 in de corruptieperceptie-index van Transparency International en staat op de 11e plaats in de Europese Unie en op de 35e wereldwijd²⁸. Volgens de enquête van de Speciale Eurobarometer 2020 die bij de EU-burgers werd gehouden percipieert 92 % van de respondenten corruptie als een wijdverspreid probleem (EU-gemiddelde 71 %) en voelt 26 % zich in zijn dagelijks leven persoonlijk getroffen door corruptie (EU-gemiddelde 26 %). Wat het bedrijfsleven betreft is 68% van de bedrijven van mening dat corruptie wijdverspreid is, (EU-gemiddelde 63 %). Volgens de enquêtes vindt echter slechts 15 % dat corruptie een probleem vormt bij het zakendoen (EU-gemiddelde 37 %)²⁹. Vervolgens vindt 34 % van de mensen dat er voldoende geslaagde vervolgingen zijn om mensen te ontmoedigen zich in te laten met corrupte praktijken (EU-gemiddelde: 36 %), terwijl 38 % van de bedrijven van mening is dat mensen en bedrijven die worden gesnapt voor het omkopen van een hoge ambtenaar een gepaste straf krijgen (EU-gemiddelde 31 %).

Het wetgevingskader is grotendeels aanwezig. Het bevat bepalingen die corruptie strafbaar stellen en heeft betrekking op actieve en passieve omkoping en ongeoorloofde beïnvloeding. Het strekt zich uit tot overheidsfunctionarissen die in het buitenland werken. Het rechtskader werd geactualiseerd met de wijziging van de wet betreffende de preventie van corruptie. Deze wet verplicht ambtenaren er nu toe mogelijke zaken van

²⁵ Grafieken 6 en 7, EU-scorebord voor justitie 2020.

²⁶ Grafiek 13, EU-scorebord voor justitie 2020.

²⁷ Wet nr. XIII-3048 van 11 juni 2020, tot wijziging van wet nr. X-1702. De wijzigingen worden van kracht op 1 januari 2020.

²⁸ Transparency International (2020), Corruption Perceptions Index 2019.

²⁹ Flash Eurobarometer 482 (2019).

corruptie te melden wanneer zij geloofwaardige informatie verkrijgen over de overtreding of getuige zijn van een mogelijke misdaad³⁰.

Het nationale corruptiebestrijdingsprogramma voor 2015-2025 is volop in uitvoering, hoewel enkele voorziene maatregelen een achterstand hebben opgelopen. De regeringscommissie voor coördinatie van de strijd tegen corruptie bestaat uit 19 leden en staat in voor de voorbereiding, coördinatie en uitvoering van het nationale corruptiebestrijdingsprogramma en voor de coördinatie en controle van de activiteiten van staatsinstellingen in de strijd tegen corruptie³¹. De commissie valt onder de verantwoordelijkheid van de eerste minister. Het actieplan wordt samen met de bijzondere onderzoeksdienst uitgevoerd en gecoördineerd. Zoals opgemerkt in het verslag van het Europees Semester moet de uitvoering van de maatregelen van het corruptiebestrijdingsprogramma een versnelling hoger schakelen³².

De bevoegdheden voor het corruptiebestrijdingsbeleid en voor de preventie, het onderzoek en de vervolging van corruptie zijn verdeeld tussen verscheidene overheidsinstanties. De bijzondere onderzoeksdienst (STT) is het voornaamste agentschap met bevoegdheden om de ernstigste corruptiegerelateerde strafbare feiten op te sporen en te onderzoeken, ook de feiten die worden gepleegd door de personen die leidinggevende posities bekleden bij de overheid³³. Hij bereidt corruptiepreventiemaatregelen voor en voert ze uit, onderzoekt corruptiegerelateerde misdrijven en stimuleert bewustmaking en voorlichting rond corruptiebestrijding³⁴. De STT legt verantwoording af aan de president en het parlement. De STT is in respectievelijk 2018 en 2019 58 en 53 vooronderzoeken gestart in verband met corruptiemisdrijven³⁵. In 2018 heeft de STT een nieuwe afdeling over analytische corruptiebestrijdingsinlichtingen opgericht. Het voornaamste doel van de nieuwe capaciteit is bedreigingen en risico's die door corruptie worden veroorzaakt, te matigen nog voordat zij uitgroeien tot corruptiegerelateerde misdrijven, steun te verlenen bij lopende strafrechtelijke onderzoeken en de besluitvorming rond corruptiepreventiemaatregelen of educatieve programma's rond corruptiebestrijding te ondersteunen. Bij de autoriteiten die bevoegdheden onderzoeken zijn de politie, de grenswacht, de dienst onderzoek van financiële misdrijven en de douane, die vooronderzoeken voeren naar corruptiegerelateerde strafbare feiten, alleen in zaken waar de functionarissen van deze instellingen bij de strafbare feiten betrokken zijn.

De afdelingen georganiseerde misdaad en onderzoek van corruptie binnen het Openbaar Ministerie en de regionale diensten van het OM voeren en coördineren vooronderzoeken die worden uitgevoerd door de afdelingen onderzoek van georganiseerde misdaad van de misdaadpolitie en de STT. De afdeling georganiseerde misdaad en corruptieonderzoeken van het Openbaar Ministerie telt in totaal 20 aanklagers en 15 assistenten. In de regionale diensten van het Openbaar

³⁰ De wet betreffende de preventie van corruptie, nr. IX-904, 2019.

³¹ Besluit nr. 21 van de eerste minister van de Republiek Litouwen betreffende de goedkeuring van de samenstelling van de regeringscommissie van de Republiek Litouwen voor de coördinatie van de strijd tegen corruptie, 31 januari 2019.

³² Europese Commissie, Landverslag Litouwen (SWD(2020) 514 final), blz. 43.

³³ De STT legde met name de laatste hand aan een vooronderzoek waarover in het land heel wat te doen was en dat verband houdt met politieke corruptie en mogelijke illegale lobbying. Het werd in 2016 geopend en er was een grote bedrijvengroep bij betrokken. In 2019 startten de STT en het bureau van de procureur-generaal een vooronderzoek rond corruptie in het Litouwse gerechtelijk apparaat (zie hiervoor, rubriek I).

³⁴ Bijzondere onderzoeksdienst van de Republiek Litouwen (2019), jaarverslag.

³⁵ Europese Commissie, Landverslag Litouwen (SWD(2020) 514 final).

Ministerie³⁶ werken er in totaal 40 aanklagers en 17 juridische en technische assistenten³⁷. Elke aanklager beslist autonoom om een strafonderzoek op te starten of te ondernemen. De corruptiepreventiecommissie van het Openbaar Ministerie heeft bevoegdheden op het vlak van corruptiepreventie binnen het Openbaar Ministerie en is verantwoordelijk voor het opzetten van een efficiënt systeem van corruptiepreventiemaatregelen en controle.

Hervormingen bedoeld om het kader van belangenconflicten te versterken zijn aangenomen. Ambtenaren, parlementsleden, leden van de regering en andere overheidsfunctionarissen zijn verplicht elk belangenconflict te vermijden en zo te handelen dat er geen twijfels rijzen over hun integriteit³⁸. Verkozen en benoemde overheidsfunctionarissen en hun echtgenoten zijn verplicht informatie over hun vermogen openbaar te maken. Verklaringen inzake belangen en vermogen worden ingediend bij de hoofdcommissie ambtelijke ethiek (COEC) en opgeslagen in haar database. Op 27 juni 2019 heeft het parlement een nieuwe versie van de wet betreffende de aanpassing van openbare en private belangen aangenomen, die op 1 januari 2020 van kracht werd. De bedoeling van de wet was de procedures voor het aangeven van belangenconflicten te vergemakkelijken³⁹. Een verklaring moet worden ingediend binnen één maand na de verkiezing, aanstelling of toewijzing van een positie. Overeenkomstig de nieuwe bepalingen zijn de aan te geven gegevens gewijzigd. Verklaringen inzake private belangen en vermogens worden ingediend bij de hoofdcommissie ambtelijke ethiek (COEC)⁴⁰. Sinds 2020 is ongeveer 90 % daarvan openbaar⁴¹. De COEC past een ad-hocbenadering toe en opent onderzoeken meestal op basis van meldingen door klokkenluiders of de media. De COEC werkt aan de oprichting van het register van private belangen (PINREG), dat naar verwachting eind 2020 operationeel zal worden en de efficiëntie van de controle van verklaringen van private belangen en vermogens zal verhogen door de uitvoering van een informatiegebaseerde benadering met kruiscontrole.

De hoofdcommissie ambtelijke ethiek (COEC) staat in voor het toezicht op lobbywerk. Het register van lobbyisten, dat wordt beheerd door de COEC, is openbaar⁴². Het verstrekt informatie over alle officieel geregistreerde lobbyisten en brengt verslag uit over hun lobbywerk⁴³. De COEC moderniseert het register van lobbyisten om het voor lobbyisten doeltreffender te maken om verslagen in te dienen⁴⁴. Verwacht wordt dat de nieuwe versie van het register in december 2020 operationeel zal worden. Het parlement heeft in juni 2020 wijzigingen aan de wet betreffende lobbying aangenomen. Daarmee wil het de transparantie van lobbywerk vergroten en zo de lobbyingactiviteiten doeltreffender controleren. Wat “draaideurpraktijken” betreft, voorzien de nieuwe bepalingen van de wet betreffende de aanpassing van openbare en private belangen in een afkoelingsperiode. Nadat zij de overheid hebben verlaten, mogen mensen geen baan aannemen bij een rechtspersoon als zij, tijdens de periode van een jaar die onmiddellijk voorafgaat aan het verlaten van de overheid, rechtstreeks beslissingen hebben opgesteld, overwogen en genomen betreffende het toezicht op of de controle van de rechtspersoon

³⁶ Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai en Panevėžys.

³⁷ Bijdrage van Litouwen aan het verslag over de rechtsstaat 2020.

³⁸ Wet nr. VIII-371, van 2 juli 1997, zoals gewijzigd.

³⁹ Het formaat van verklaringen is hetzelfde gebleven, maar slechts bepaalde gedeelten werden verplicht.

⁴⁰ De database kan worden ingekeken op <https://www.vtek.lt/deklaraciju-paieska>

⁴¹ Tot 2020 was slechts de helft openbaar (bijdrage van Litouwen aan het verslag over de rechtsstaat 2020).

⁴² Het register kan worden ingekeken op www.lobistai.lt

⁴³ Momenteel zijn er 106 geregistreerde lobbyisten in het land.

⁴⁴ Bijdrage van Litouwen aan het verslag over de rechtsstaat 2020.

in kwestie (ongeacht de vorm van de rechtspersoon) of beslissingen waarbij financiering uit de staats- of gemeentelijke begrotingen van de Republiek Litouwen werd verleend aan die rechtspersoon en andere beslissingen in verband met de activa van die rechtspersoon.

De wettelijke bescherming van klokkenluiders is geregeld. De wet betreffende de bescherming van klokkenluiders trad in januari 2019 in werking en geldt voor zowel de openbare als de private sector⁴⁵. De wet voorziet in specifieke bepalingen die de bescherming van klokkenluiders waarborgen wanneer er informatie wordt verstrekt, onder andere over: bedreigingen voor de openbare en persoonlijke veiligheid en gezondheid, bedreigingen voor het milieu, pogingen om onderzoeken te dwarsbomen of op onwettige wijze te beïnvloeden, financiering van illegale activiteiten. Het Openbaar Ministerie onderzoekt de meldingen van inbreuken en coördineert de procedure van klokkenluiderbescherming. Binnen 5 werkdagen moet de status van klokkenluider worden bevestigd of verworpen. Als de status wordt verworpen, wordt de melding teruggestuurd naar de melder, die beroep kan aantekenen tegen de beslissing. In 2019 werden er 75 beslissingen genomen. Daarbij kregen 36 personen de status van klokkenluider en werden er 39 zaken verworpen.

III. MEDIAPLURIFORMITEIT

Het rechtskader betreffende mediapluriformiteit is gebaseerd op grondwettelijke waarborgen en sectorale wetgeving. De grondwet verbiedt censuur en monopolievorming van de media en garandeert de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van informatie⁴⁶. Het institutionele kader bestaat uit de Litouwse radio- en televisiecommissie, het bureau van de inspecteur van ethiek in de journalistiek en de vereniging voor ethiek in de informatieverstrekking aan het publiek. Een onlangs aangenomen wet over informatieverstrekking aan het publiek is bedoeld om meer transparantie en objectiviteit van de openbare informatie te verzekeren. Een nieuw beleidsdocument voor de media, “Strategische richtsnoeren van het beleid inzake openbare informatie 2019–2022”, beoogt een reeks maatregelen om de mediapluriformiteit in Litouwen te versterken.

Het institutionele kader bestaat uit verscheidene organen. De regulerende instantie voor audiovisuele mediadiensten, de Litouwse radio- en televisiecommissie (LRTK), is een onafhankelijk orgaan dat verantwoording aflegt aan het parlement en toezicht houdt op de activiteiten van aanbieders van audiovisuele mediadiensten in het rechtsgebied Litouwen. De voornaamste beslissingen, jaarverslagen en studies van de commissie worden gepubliceerd en kunnen online worden ingekeken. Krachtens de wet betreffende de verstrekking van informatie aan de bevolking stelt het parlement de voorzitter en de vicevoorzitter van de Litouwse radio- en televisiecommissie aan. De recentste editie van de Media Pluralism Monitor (MPM 2020)⁴⁷ heeft een zeer laag risico gemeld met betrekking tot de onafhankelijkheid en doeltreffendheid van de Litouwse regulerende instantie voor de media⁴⁸. Bovendien is het bureau van de inspecteur van ethiek in de journalistiek een overheidsinstelling, die de naleving beoordeelt van de beginselen van informatieverstrekking aan de bevolking die zijn uiteengezet in de wet betreffende de

⁴⁵ Wet nr. XIII-804 van 28 november 2017.

⁴⁶ Tussen 2019 en 2020 is Litouwen twee plaatsen gestegen in de wereldpersvrijheidsindex van Reporters Without Borders. Momenteel staat het land 28e op de wereldranglijst.

⁴⁷ 2020 Media Pluralism Monitor.

⁴⁸ Deze bevinding werd ook bevestigd door belanghebbenden in het kader van het landbezoek aan Litouwen.

verstrekking van informatie aan de bevolking. Het onderzoekt klachten en gevallen van schendingen van de eerbaarheid en waardigheid en schendingen van het recht op bescherming van de privacy in de media. De onafhankelijkheid van het bureau werd door de Media Pluralism Monitor 2020 ook ingeschat als zeer weinig risicovol. Daarnaast is de vereniging voor ethiek in de informatieverstrekking aan het publiek een zelfregulerend orgaan, dat ernaar streeft de naleving van de beroepsethiek te verzekeren, bij het publiek het bewustzijn van de ethische beginselen te stimuleren en het bewustzijn van de kritische analyse van het nieuws te vergroten. De leden omvatten producenten van openbare informatie (mediakanalen) en journalistenorganisaties.

De Litouwse wet verstrekt waarborgen om te zorgen voor transparantie van de eigendomsstructuur van de media. De wet betreffende de verstrekking van informatie aan het publiek verplicht mediabedrijven gegevens openbaar te maken over hun eigendomsstructuren aan de aangewezen overheidsinstanties, namelijk het ministerie van Cultuur. De Media Pluralism Monitor 2020 heeft de transparantie van de eigendomsstructuur van de media in Litouwen ingeschat als matig risicovol; in werkelijkheid is openbare informatie over de eigendomsstructuur van de media immers vaak beperkt of achterhaald. Er wordt in dit verband aan herinnerd dat de herziene richtlijn audiovisuele mediadiensten de lidstaten aanmoedigt om wetgevende maatregelen te nemen die bepalen dat aanbieders van mediadiensten die onder hun bevoegdheid vallen, informatie over hun eigendomsstructuur, met inbegrip van de uiteindelijke begunstigden, toegankelijk moeten maken⁴⁹. In 2019 werden er veranderingen aan de wet betreffende de verstrekking van informatie aan de bevolking in verband met het informatiesysteem van producenten en verspreiders van openbare informatie van kracht. Volgens de Litouwse overheid is het doel van de veranderingen te zorgen voor meer transparantie van procedures van openbare informatie en objectiviteit van openbare informatie. Het systeem gaat normaal gezien eind 2020 van start en zal de openbaarmaking van bijkomende informatie over mediakanalen behelzen.

Een nieuwe strategie streeft ernaar de onafhankelijkheid van de media te versterken. De Media Pluralism Monitor 2020 belicht de kwestie van de onrechtstreekse politieke eigendom van de media via dochterondernemingen met politieke belangen, vooral als het gaat om plaatselijke en regionale media. Het resultaat is een score van zeer risicovol voor de politieke onafhankelijkheid. Dit lijkt een belangrijke kwestie te zijn met het oog op de bevinding van MPM 2020, die wijst op de concentratie van de eigendom van de nieuwsmedia in Litouwen, waarbij een handvol bedrijven eigenaar zijn van het merendeel van de nieuwsmediakanalen. In 2018 heeft het platform van de Raad van Europa ter bevordering van de bescherming van de journalistiek en de veiligheid van journalisten één waarschuwing gepubliceerd. Die hield verband met de oprichting van een parlementaire ad-hoc-commissie in januari 2018 om wetswijzigingen te overwegen bedoeld om het bestuur van en het toezicht op de Litouwse nationale radio en televisie te regelen⁵⁰. Volgens de Litouwse journalistenbond, de voorzitter van Litouwse radio- en televisiecommissie en de Europese Radio Unie zouden sommige van de voorgestelde wijzigingen hebben betekend dat er politieke controle werd opgelegd aan de Litouwse nationale radio en televisie en dat de onafhankelijkheid van de openbare omroep in gevaar zou worden gebracht. Rekening houdend met de bepalingen die worden uiteengezet in de wet tot wijziging van de wet betreffende de nationale radio en televisie verklaarde het platform van de Raad van Europa deze zaak op 26 maart 2020 opgelost en

⁴⁹ Art. 5, lid 1, richtlijn audiovisuele mediadiensten (Richtlijn (EU) 2018/1808).

⁵⁰ Raad van Europa, Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists.

concludeerde het dat ze geen actieve bedreiging meer vormt voor de mediavrijheid⁵¹. In februari 2019 heeft het ministerie van Cultuur van de Republiek Litouwen een nieuw mediabeleidsdocument aangenomen, “Strategische richtsnoeren van het beleid inzake openbare informatie 2019-2022”, dat ernaar streeft het beleid inzake openbare informatie vorm te geven en te coördineren op basis van duidelijke nationale prioriteiten, zoals het stimuleren van diversiteit en kwaliteit van content, betrouwbare openbare informatie, grotere onafhankelijkheid en verantwoordingsplicht van de media en media- en informatiegeletterdheid.

Het recht op informatie is verankerd in de Litouwse grondwet en de wet betreffende de verstrekking van informatie aan de bevolking regelt het recht van de bevolking op inzage in administratieve documenten die door overheden worden bijgehouden.

Soms hebben journalisten echter grote moeite om inzage te krijgen in overheidsinformatie, omdat staatsinstellingen af en toe weigeren die te verlenen⁵². De praktijk van het gratis verstrekken van de gegevens van het centrum van registers aan journalisten werd in september 2018 afgeschaft en journalisten hebben scherpe kritiek geuit op deze nieuwe beperking van de inzage in overheidsinformatie⁵³. De regering heeft voor een tijdelijke oplossing gezorgd, maar de wetten die nodig zijn voor een permanent en allesomvattend mechanisme moeten nog worden aangenomen.

Er is een rechtskader voor de bescherming van journalisten. Belanghebbenden geven aan dat de regering de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid over het algemeen respecteert⁵⁴. Toch behoort opsluiting tot de beoogde sancties voor smaad⁵⁵. De Media Pluralism Monitor 2020 heeft het basisrecht van vrijheid van meningsuiting en het recht op informatie ingeschat als weinig risicovol, net als de indicator van het beroep van journalist, journalistieke normen en de bescherming van journalisten. Wijzigingen aan de wet betreffende de verstrekking van informatie aan de bevolking werden door verscheidene parlementsleden opgestart om schendingen van de basisbeginselen van het informeren van de bevolking te voorkomen en te verzekeren dat journalisten onafhankelijk zijn van politieke druk of van overheidsdruk en dat ze niet op illegale wijze kunnen worden vervolgd wegens kritiek⁵⁶. Deze wijzigingen werden aangemoedigd door de Litouwse journalistenbond⁵⁷.

IV. ANDERE INSTITUTIONELE KWESTIES IN VERBAND MET CONTROLES EN WAARBORGEN

Litouwen is een representatieve democratische republiek met een rechtstreeks verkozen voorzitter, een eenkamerparlement (*Seimas*) en een grondwettelijk hof dat belast is met de grondwettelijke toetsing van wetten. Het parlement, de president, de regering en een groep van ten minste 50 000 burgers hebben het recht wetgevende initiatieven te nemen.

⁵¹ Raad van Europa, Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists, Threats to the Independence of the Lithuanian LRT.

⁵² Reporters without Borders, informatie over Litouwen, zoals tijdens het landbezoek bevestigd door vertegenwoordigers van in Litouwen gevestigde ngo's.

⁵³ European Federation of Journalists, Lithuanian journalists criticise new restriction to access public information, 8 augustus 2018.

⁵⁴ Freedom House, informatie over Litouwen.

⁵⁵ Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2019), Decriminalisation of Defamation — Factsheet.

⁵⁶ Volgens het werkprogramma van het parlement had de ontwerpwet tijdens de voorjaarszitting van 2020 moeten worden besproken, maar werd dit nu uitgesteld.

⁵⁷ In deze context moet in herinnering worden gebracht dat, overeenkomstig de aanbevelingen van de Raad van Europa, de lidstaten moeten beschikken over een uitgebreid wetgevend kader dat journalisten en andere media-actoren in staat stelt om effectief en zonder vrees bij te dragen aan het publieke debat. (Aanbeveling CM/Rec(2016)4 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa, punt I-2).

De ombudsdienst van het parlement is belast met de bescherming en bevordering van de rechten en vrijheden van de mens.

De transparantie van het wetgevend proces en de betrokkenheid van belanghebbenden zijn verankerd in de wet. De wet bepaalt dat de tijdigheid van de openbare raadplegingen en de publicatie van de resultaten ervan verplicht zijn, en eist de beoordeling van de commentaren en voorstellen die worden ontvangen van de entiteiten waaraan het wetsontwerp werd ingediend⁵⁸. Het is ook verplicht een beoordeling uit te voeren van het effect van de beoogde wettelijke verordening⁵⁹. Ofschoon de raad voor de rechtspraak en het Openbaar Ministerie niet bevoegd zijn om wetgevende initiatieven te nemen, wordt hun deelname aan het wetgevend proces verzekerd via overleg ofwel tijdens de ontwerpfasen, ofwel als deskundigen in de desbetreffende parlementaire commissies. De orde van advocaten kan rechtshandelingen opstellen en voorleggen aan het ministerie van Justitie in zaken die verband houden met de praktijk van advocaten, en moet ook worden geraadpleegd wanneer dat relevant is⁶⁰. Ontwerpwijzigingen van de wet betreffende de orde van advocaten die in 2019 werden ingediend hebben geleid tot een waarschuwing van de Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE — Raad van de balies van de Europese Unie). De raad wees op mogelijke onverenigbaarheden tussen de ontwerpwijzigingen en het beginsel van geheimhouding van communicatie tussen advocaten en cliënten⁶¹. De ontwerpwijzigingen waarvan men vond dat ze aanleiding gaven tot bezorgdheid, zijn niet doorgezet.

De regering heeft maatregelen aangenomen in het kader van de COVID-19-pandemie. De “noodtoestand” werd afgekondigd⁶², gevolgd door het opleggen van een nationale quarantaine en de activering van het “niveau van volledige paraatheid” van het systeem van burgerlijke bescherming⁶³. De quarantaine werd op 17 juni opgeheven, maar de noodtoestand is nog steeds van kracht.

De mogelijkheid van een individuele grondwettelijke toetsing werd in 2019 geïntroduceerd. Na een grondwetsherziening hebben, naast de president van de republiek, de regering, een groep van één vijfde van de parlementsleden en de rechtbanken, ook personen het recht een aanvraag tot toetsing in te dienen bij het grondwettelijk hof⁶⁴. De erkenning van het recht op individuele grondwettelijke toetsing volgt op aanbevelingen van het grondwettelijk hof⁶⁵. De grondwettelijke toetsing is beperkt tot een controle achteraf van de bekrachtigde wetten⁶⁶.

⁵⁸ Artikelen 7 en 17(5) van de wet betreffende het wetgevend kader, 18 september 2012, nr. XI-2220. Elke belanghebbende kan commentaren en voorstellen indienen bij ontwerprechtshandelingen die gepubliceerd worden op het informatiesysteem voor rechtshandelingen van het kabinet van de kanselier van het parlement.

⁵⁹ Art. 8 van de wet betreffende het wetgevend kader. In bepaalde gevallen is het ook verplicht een beoordeling in het kader van corruptiebestrijding van ontwerprechtshandelingen uit te voeren, bedoeld om de relaties met de bevolking te reguleren (art. 8 van de wet betreffende de preventie van corruptie).

⁶⁰ Artikelen 57 en 60(2) van de wet betreffende de balie, 18 maart 2004, nr. IX-2066.

⁶¹ Brief van de voorzitter van de CCBE aan de president van de Republiek Litouwen, van 11 december 2019.

⁶² Resolutie nr. 152 van de regering van de Republiek Litouwen van 26 februari 2020 “Over de afkondiging van een noodtoestand op nationaal niveau”.

⁶³ Resolutie nr. 207 van de regering van de Republiek Litouwen van 14 maart 2020 “Over de aankondiging van de quarantaine op het grondgebied van de Republiek Litouwen”.

⁶⁴ Art. 106 van de grondwet.

⁶⁵ Beslissing van het grondwettelijk hof van Litouwen van 28 juni 2016, nr. KT20-S10/2016.

⁶⁶ Art. 107 van de grondwet.

Onafhankelijke overheden zijn actief in het beschermen van de grondrechten.

Onafhankelijke overheden omvatten de ombudsdienst van het parlement en de ombudsdienst voor gelijke kansen. De ombudsdienst van het parlement, die door de Global Alliance of National Human Rights Institutions van de Verenigde Naties (GANHRI) in 2017 werd geaccrediteerd met een “A”-status, raadt het parlement, de staat of gemeentelijke instellingen en agentschappen aan de wetten of andere juridische instrumenten die de rechten en vrijheden van de mens beperken, te wijzigen. Na een onderzoek vestigde de ombudsdienst van het parlement de aandacht van de minister van Justitie op de noodzaak om het vermoeden van onschuld naar behoren te voorzien in het nationale recht. Zo wordt vermeden dat verdachten en beschuldigen in de rechtbank of in het openbaar worden tentoongesteld als schuldig door openlijk middelen van fysieke beperking van de bewegingsvrijheid tegen hen te gebruiken⁶⁷. De ombudsdienst voor gelijke kansen heeft een mandaat om klachten te onderzoeken en conclusies te verstrekken en aanbevelingen te doen over elke kwestie in verband met discriminatie zoals gedefinieerd in de wet betreffende gelijke kansen en de wet betreffende gelijke kansen van vrouwen en mannen. Het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen van de Verenigde Naties heeft aanbevolen dat, gezien de afwezigheid van regionale en plaatselijke filialen van de ombudsdienst, de reikwijdte van die dienst moet worden uitgebreid om de toegang tot de rechter voor alle vrouwen op regionaal en plaatselijk niveau te vergemakkelijken⁶⁸.

Een uitgebreid rechtskader staat garant voor de deelname van organisaties uit het maatschappelijk middenveld aan het besluitvormingsproces. Het maatschappelijk middenveld in Litouwen wordt als open beschouwd⁶⁹. De nationale ngo-raad, die bestaat uit tien vertegenwoordigers van nationale overkoepelende ngo's, ministeries en verenigingen van plaatselijke overheden in Litouwen, oefent functies uit als adviesorgaan, en gemeenten hebben ook een gemeentelijke ngo-raad en gemeentelijke raden van gemeenschappen die dienst doen als adviesorganen voor de lokale overheden. Een nieuwe wet betreffende de ontwikkeling van ngo's werd aangenomen in 2019. Zij vormt de rechtsgrondslag voor een nationaal ngo-fonds, dat goed op weg is om in 2020 een duurzaam mechanisme voor het versterken van de institutionele capaciteiten van ngo's te worden. De parlementaire “Groep voor de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld” stelt organisaties uit het maatschappelijk middenveld in staat wetgevende aangelegenheden te bespreken met de parlementsleden.

⁶⁷ Ombudsdienst van het parlement, persbericht (2020), Fysiek geweld mag alleen worden gebruikt door een agent wanneer de persoon de wettelijke instructies of vereisten van de agent niet opvolgt of zich op een andere manier tegen de agent verzet; zie ook ENNHRI, The rule of law in the European Union – Reports from National Human Rights Institution. De beschikking van de minister van Justitie van de Republiek Litouwen en van de minister van Binnenlandse Zaken van de Republiek Litouwen “betreffende konvooibepalingen” werd op 26 mei 2020 gewijzigd. De wettelijke bepalingen schrappen het verplichte gebruik van handboeien of andere middelen van fysieke beperking van de bewegingsvrijheid.

⁶⁸ Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (2020), Submission to the European Commission in the context of the preparation of the first annual Rule of Law Report.

⁶⁹ Beoordeling gegeven door CIVICUS; de beoordelingen zijn op een schaal van vijf categorieën gedefinieerd als: open, gekrompen, belemmerd, onderdrukt en gesloten.

Bijlage I: lijst van bronnen in alfabetische volgorde.*

* *De lijst van de bijdragen die zijn ontvangen in het kader van de raadpleging voor het verslag over de rechtsstaat 2020 is te vinden op (COM-website).*

Bijzondere onderzoeksdienst (2015), Interinstitutioneel actieplan voor de uitvoering in 2015-2019 van het nationale programma voor corruptiebestrijding voor 2015-2025. https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/12/nkkp_tvp_vertimui_en.doc

Bijzondere onderzoeksdienst van de Republiek Litouwen (2019), Jaarverslag 2019. <https://stt.lt/doclib/oflinfo1bhmfv3h73f1wenwnc2ssqzwk>

Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (2020), *Submission to the European Commission in the context of the preparation of the first annual Rule of Law Report.*

Centrum voor pluralisme van de media en mediavrijheid (2020), *2020 Media pluralism monitor.* <https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2020/>

Centrum voor pluralisme van de media en mediavrijheid (2019), *Decriminalisation of Defamation — Factsheet.* https://cmpf.eui.eu/wp-content/uploads/2019/01/decriminalisation-of-defamation_Infographic.pdf

CIVICUS, *Lithuania country profile.* <https://monitor.civicus.org/country/lithuania/>

Directoraat-generaal Communicatie (2019), *Flash Eurobarometer 482 — Businesses' attitudes towards corruption in the EU.*

Directoraat-generaal Communicatie (2020), *Flash Eurobarometer 483 — Perceived independence of the national justice systems in the EU among the general public.*

Directoraat-generaal Communicatie (2020), *Flash Eurobarometer 484 — Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies.*

Directoraat-generaal Communicatie (2020), *Flash Eurobarometer 502 — Corruption.*

Europees Netwerk van nationale mensenrechteninstellingen (2020), *The rule of law in the European Union — Reports from National Human Rights Institution.*

Europese Commissie (2018, 2019, 2020), *EU-scorebord voor justitie.*

Europese Commissie (2020), *Landverslag Litouwen (SWD(2020) 514 final.*

Europese Federatie van Journalisten (2018), *Lithuanian journalists criticise new restriction to access public information.* <https://europeanjournalists.org/blog/2018/10/08/lithuanian-journalists-criticise-new-restriction-to-access-public-information/>

Freedom House, informatie over Litouwen. <https://freedomhouse.org/country/lithuania/freedom-world/2020>

GRECO (2014), *Fourth evaluation round — evaluation report on Lithuania corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors.*

GRECO (2019), *Fourth evaluation round — compliance report on Lithuania corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors.*

Grondwettelijk hof van Litouwen (2016), *Beslissing nr. KT20-S10/2016.*

Litouwse regering (2020), *Bijdrage van Litouwen aan het verslag over de rechtsstaat 2020.*

LRT (2019), *Investigators decry Lithuania's Supreme Court ruling that may “negatively affect fight against corruption”.* <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1119922/investigators-decry-lithuania-s-supreme-court-ruling-that-may-negatively-affect-fight-against-corruption>

LRT (2020), *Vote on Supreme Court candidate “negates” rule of law in Lithuania — Judicial Council.* <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1166309/vote-on-supreme-court-candidate-negates-rule-of-law-in-lithuania-judicial-council>

- Nationale gerechtelijke administratie (2020), De rechtbanken van Litouwen — Activiteitsresultaten 2019. <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/04/trumpa-ataskaita-lapai-en-04-14.pdf>
- Nationale gerechtelijke dienst, persbericht (2019), *The courts have presented their operational results: the court reform accelerated case hearing in courts*. <https://www.teismai.lt/en/the-courts-have-presented-their-operational-results-the-court-reform-accelerated-case-hearing-in-courts/6690>
- Ombudspersoon Seimas, persbericht (2020), *Physical abuse may only be used by an officer when the person does not comply with the lawful instructions or requirements of the officer or otherwise opposes the officer*. <http://lrski.lt/en/news/780-seimas-ombudsperson-physical-abuse-may-only-be-used-by-an-officer-when-the-person-does-not-comply-with-the-l>
- Raad van de balies van de Europese Unie (2019), *Letter of the President of the CCBE to the President of the Republic of Lithuania* (11 december 2019).
- Raad van Europa, *Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists — Lithuania* — <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/lithuania>
- Raad van Europa, *Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists, Threats to the Independence of the Lithuanian LRT*. https://www.coe.int/en/web/media-freedom/all-results?p_p_id=sojdashboard_WAR_coesojportlet&p_p_lifecycle=2&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-4&p_p_col_count=1&sojdashboard_WAR_coesojportlet_keywords=&sojdashboard_WAR_coesojportlet_orderByCol=&sojdashboard_WAR_coesojportlet_orderByType=asc&sojdashboard_WAR_coesojportlet_selectedCategories=11709544&sojdashboard_WAR_coesojportlet_selectedStringFilters=resolution.resolvedalerts&sojdashboard_WAR_coesojportlet_cmd=get_pdf_dashboard
- Raad van Europa: Comité van Ministers (2010), *Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities*.
- Raad van Europa: Comité van Ministers (2016), *Recommendation CM/Rec(2016)4 on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors*.
- Raad van Europa: Commissie van Venetië (2010), *Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges adopted by the Venice Commission at its 82nd Plenary Session*, CDL-AD(2010)004.
- Reporters without Borders, *Lithuania*. <https://rsf.org/en/lithuania>
- Seimas (2015), nationale strategie voor corruptiebestrijding voor 2015-2025. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e42b7360100211e5b0d3e1beb7dd5516?jfwid=-fxdp8swm>
- Speciale onderzoeksdienst van de Republiek Litouwen (2019), persbericht (14 maart 2019) “*Tyrimas ‘Lietuvos korupcijos žemėlapis 2018’ atskleidė korupcijos tendencijas*”.
- Transparency International (2020), *Corruption Perceptions Index 2019*.
- Virtueel landbezoek aan Litouwen in het kader van het verslag over de rechtsstaat 2020.

Bijlage II: landbezoek aan Litouwen

De diensten van de Commissie hebben in mei en juni 2020 virtuele vergaderingen gehouden met:

- Bijzondere onderzoeksdienst
- Bureau van de procureur-generaal
- Freedom House
- Hooggerechtshof
- Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Ministerie van Justitie
- Nationale gerechtelijke administratie
- Nationale ngo-coalitie
- Orde van advocaten
- Radio- en televisiecommissie van Litouwen — regulerende instantie voor de media
- Transparency International Lithuania

* De Commissie heeft ook de volgende organisaties gesproken tijdens een aantal horizontale vergaderingen:

- Amnesty International
- Civil Liberties Union for Europe
- Civil Society Europe
- Conference of European Churches
- EuroCommerce
- European Center for Not-for-Profit Law
- European Centre for Press and Media Freedom
- European Civic Forum
- Free Press Unlimited
- Front Line Defenders
- ILGA-Europe
- International Commission of Jurists
- International Federation for Human Rights
- International Press Institute
- Lifelong learning Platform
- Open Society Justice Initiative/Open Society European Policy Institute
- Reporters without Borders
- Transparency International EU